

Beden Güvenliği Eğitim Programı Ebeveyn Versiyonunun Türkçe Uyarlaması

The Turkish Adaption Of The Body Safety Training Program For Parents

Gülseren Ç.TUNÇ¹

ÖZ

Amaç: Ebeveynler, çocuk cinsel istismarını önlemede çocuğun doğal ortamında ve ona en yakın mesafede olmalarından dolayı kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada Beden Güvenliği Eğitim (BGE) programının "ebeveyn" versiyonunun Türk kültürüne ve Türk diline uyarlanması amaçlanmıştır.

Yöntem: Tarama deseni ile eğitim programı uyarlama çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

Bulgular: Araştırmanın ilk aşamasında program İngilizce'den Türkçeye çevrilmiştir. Programın içeriğinde yer alacak konular oturumlar şeklinde düzenlenmiştir. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı, Sosyal Pedagoji, Psikiyatri Hemşireliği, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Psikoloji, Çocuk Gelişimi, Adli Tıp ve Okul Öncesi Öğretmenliği alanlarındaki on öğretim üyesinden (Profesör, Doçent ve Dr. Öğretim Üyesi) uzman görüşü alınmıştır. SPSS Programında uzman görüşlerinin Kendall W uyum katsayısına bakılmış ve sonuçların benzer olduğu belirlenmiştir. İlk beş oturumda "genel güvenlik" ve son beş oturumda "beden güvenliği" eğitimine ilişkin konuların yer aldığı program on oturumdan oluşmuştur.

Sonuç: Beden Güvenliği Eğitim Programı Ebeveyn Versiyonu Türk kültürüne uygun bir programdır.

Anahtar Kelimeler: Beden güvenliği eğitimi, Cinsel istismarı önleme, Çocuk koruma, Ebeveyn.

GİRİŞ

Çocuk Cinsel İstismarı ve Yaygınlığı

Çocuk cinsel istismarı "fail tarafından çocuktan cinsel tatmin ya da mali fayda sağlamak amacıyla sarkıntılık, tecavüz, fuhuş, pornografi, ensest ve diğer cinsel teması içeren faaliyetleri kapsayan, çocuğa yönelik kötü muamele olarak tanımlanmaktadır (1). Bu durum sosyo-

ABSTRACT

Aim: As parents are in the natural environment of their children and are in closest proximity to them, they are significantly important in the issue of prevention of child sexual abuse (CSA). This study aims to adapt the Body Safety Training (BST) Program, designed for pre-school aged children, to best reflect the contextual needs for Turkish culture and Turkish language.

Method: The study was conducted as an adaptation exercise of the training program by means of a survey.

Results: As a first step, the BST for parents was translated from the original English to Turkish by a fluently bi-lingual translator. Following the translation, the topics for each session of the Turkish training program was determined and the topics to be included in the program was organized into sessions. The opinions of ten academics (Professors, Associate and Assistant Professors) in the fields of Child and Adolescent Psychiatry, Social Pedagogy, Psychiatric Nursing, Pediatric Nursing, Psychological Guidance and Counselling, Psychology, Child Development, Forensic Medicine and Pre-School Education were sought. The expert feedback was analyzed according to the Kendall W coefficient of concordance and it was determined that the results were similar. The Body Safety Training Workbook comprises of 10 sessions, with the first five training sessions being on "general safety" and the remaining five about "body safety".

Conclusion: The study has shown that the "Body Safety Training Workbook" is a suitable training program for the Turkish context.

Keywords: Body safety training, Child protection, Parents, Prevention of child sexual abuse.

ekonomik sınıf, etnik köken, coğrafik yerleşim gözetmeksizin tüm kız ve erkek çocuklarını etkilemekte ve etkilenen kişinin sosyal, duygusal, entelektüel ve cinsel gelişimine zarar vermektedir (2). Cinsel istismar ile ilgili yaygınlık tahminleri, tanımların farklı olması (Ör. temaslı kötüye kullanım ya da temassız kötüye kullanım) ve farklı veri toplama yöntemleri (Ör. görüşmeler ya da anketler) nedeniyle farklılık gösterse de küresel olarak yaygın, toplumsal bir sorundur (3). Cinsel istismarın bildirilmemesi, tanı konulmasındaki güçlükler ve gizli kalması sorunun önemini daha da arttırmaktadır. Meta analiz çalışmaları cinsel

1-Öğr. Gör.Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü, Psikiyatri Hemşireliği ABD Görükle BURSA, E-posta: gctunc@uludag.edu.tr
ORCID ID: 0000-0003-1329-1719

Gönderim Tarihi: 17.04.2021 - Kabul Tarihi: 01.04.2022

istismarın küresel yaygınlığının endişe verici bir boyuta ulaştığını, kadınların yaklaşık %20'sinin erkeklerin de yaklaşık %8'inin çocukluk döneminde cinsel istismara maruz kaldığını ortaya koymaktadır (4,5). Türkiye'de istismar yaygınlığına yönelik çalışmalara bakıldığında geriye dönük tarama, mahkeme kayıtları ve hastane başvuruları içinde istismar olgularının belirlenmesi yöntemlerinin kullanıldığı ve çocuk istismarı ile ilgili eylemlerin ensest, cinsel dokunma, çocuğu pornografiye mağruz bırakma ve cinsel sömürü içerdiği belirtilmektedir (6). Türkiye'de en yeni ve en kapasamli istismar/ihmal taraması olan "Türkiyede Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması" özet raporunda 61 ilde 1886 çocuk ile yapılan görüşmeler sonucunda cinsel istismar %3 oranında saptanmıştır (7). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre güvenlik birimlerine cinsel saldırı sonucu yaralanma mağduru olarak getirilen 0-17 yaş aralığındaki çocuk sayısı 2014 yılında 11.095 iken, 2016 yılında %33 artışla 16.877'ye çıkmıştır (8). Türkiye'de dijital ortamda şiddet ile ilgili olarak 2010 - 2015 yılı verilerinin karşılaştırıldığı bir araştırmanın sonuçlarına göre, internette kendisine cinsellik barındıran mesajların gönderildiğini belirten çocukların oranı ise %11.5'ten %30.7'ye çıkmıştır (9). Tüm bu veriler, Türkiye'de cinsel istismarı önleme stratejilerine ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Çocuk Cinsel İstismarını Önleme Stratejileri

Çocuk cinsel istismarını önlemede birincil korunma; çocuğa, ebeveyne ve topluma yapılacak eğitimi, istismarı tanımlamaya ve istismar durumunda girişimlere yönelik sağlık ekibine yapılacak eğitimi, istismar ile ilgili risk gruplarının tanımlanmasını ve risk altındaki kişilere danışmanlık ve koruyucu hizmetlerin sağlanmasını, çatışma ve stres yönetimini içerir (10). Cinsel istismarı önlemeye yönelik üç strateji bulunmaktadır;

Strateji 1- Uyumsuzluk Gösteren Davranışları Önlemeye Odaklanma: Bu strateji toplumda çocuğa bakım verenlere yönelik uygun iletişim yöntemleri, normal büyüme ve gelişme, ailede bireysel rol beklentileri, her iki cinsiyetteki çocuğa saygı davranışlarını öğretmeyi kapsar. Çocuğa

bakım verenlere, cinsel haz amaçlı (erotik) olabilecek uygun olmayan dokunma ile bakım vermeye yönelik uygun dokunma arasındaki fark öğretilmelidir.

Strateji 2- Toplumdaki Yüksek Riskli Nüfusa Odaklanma: Burada meslek profesyonelleri tarafından geliştirilen programlar ile büyüme gelişme ve etkili ebeveynlik bilgilendirmeleri yapılmalıdır. Bu önleme programları okullarda, hastanelerde ve sosyal servislerde olmalıdır. Hastanelerde çocukla çalışılan tüm birimlerdeki bakım verenler (pediatri ve kadın doğum klinikleri başta olmak üzere çocuğa bakım veren tüm klinikler, poliklinikler ve acil) ve ebeveynler bu programlara dahil edilmelidir.

Strateji 3- Çocuğun Uygun Olmayan Dokunmayı Tanımasına ve Tepkide Bulunma Becerisine Odaklanma: Bu kapsamda çocuklara: 1) potansiyel olarak uygun olmayan dokunma durumlarını tanıma; 2) "hayır" diyerek durum ya da kişiden uzaklaşma; 3) bir otoriteye durumu anlatma ve 4) bu durumun çocuğun hatası olmadığını öğretme amaçlanmalıdır (10).

Çocuklar İçin Cinsel İstismarı Önleme/Eğitim Programları

Cinsel istismarı önleme ile ilgili tüm stratejiler cinsel istismarı önleme/eğitim programlarına işaret etmektedir. Çocuk cinsel istismarını önleme/eğitim programları ilk olarak 1970'lerde geliştirilmiştir (11). Programlar ilk önce okullar için tasarlanmış daha sonra ise ebeveynlerin de bu programları kullanmalarının önemi vurgulanmıştır. Programlar genel anlamda cinsel istismar potansiyeli olan çocuğu korumaya odaklanmaktadır (12). Programların birçoğu okul ortamındaki çocuklara odaklanmış olsa koruma becerilerinin etkisini değerlendiren araştırma sınırlıdır. Kanada'da 35 yıl önce geliştirilen "Kime Söylersin?" (Who Do You Tell?) eğitim programına katılan 6198 öğrencinin sekiz yıllık (2010-2017) izlem sonuçları eğitim programının sağladığı cinsel istismardan koruma bilgilerinin cinsel istismardan koruyucu tutumu artırdığı belirlenmiştir (13).

Önleme/egitim programlarının yapılandırılmasında; çocuk/genç, ebeveynler, profesyoneller ve halk (kamu) için eğitim programlarının geliştirilmesi önerilmektedir (14). Bu programların üç ana hedefi olup bu hedefler; uygun olan ve uygun olmayan dokunmaları tanımayı öğretmek, uygun olmayan dokunmalarla ilgili koruma becerisi kazandırmak ve uygun olmayan dokunmaları bildirme becerisi kazandırmak olarak sıralanmaktadır (2). Belirlenen hedeflere ilave olarak program içeriklerinde özel bölge kavramı ve bedenning bölümlerinin özel olduğu, çocuğun tanıdığı ve sevdiği kişilerin ona zarar verebileceği, bedenlerine dokunma ile ilgili kararı kendilerinin verebileceği, uygun olmayan dokunmalarda çocuğun hatasının olmadığı, uygun olmayan durumlarla ilgili sır tutmaması gerektiği ve sağlıklı cinsel gelişimle ilgili konulara da yer verilmesi gerektiği belirtilmektedir (2,15,16).

Bir önleme programının etkililiğinin yapısına bağlı olduğu ve programların hedeflenen yaş grubu için gelişimsel olarak uygun olması gerektiği ifade edilmektedir (15,17). Çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun hazırlanan önleme programlarının cinsel istismar ile ilgili bilgi sağlamada ve kendini koruma becerisi kazandırmada etkili olduğuna vurgu yapılmaktadır (2,16). Küçük çocuklar için geliştirilen bir programın; soyut kavram içermemesi, uygulama becerileri ile ilgili tekrarların yapılması, önemli kavramların birden çok kez tekrarlanması, programların birkaç gün içinde öğretilmesi ve çocuklara çekici bir yolla sunulması önerilmektedir (18).

Önleme programları ile ilgili araştırmalara göre en etkili programların; çocukların aktif katıldığı (17), rol play ve grup tartışması tekniklerinin birlikte kombine kullanıldığı (15,17), birden fazla oturumun olduğu (15,17) ve önleme çalışmalarına ebeveynlerin dahil olduğu (12,15) programlar olduğu belirtilmektedir.

Ebeveyn Programları

Ebeveyn odaklı önleme stratejileri, cinsel istismarı önlemede çocuğun bulunduğu ortamdaki anne-babaları ve bakıcıları kapsamaktadır. Ebeveynleri hedeflemenin esas sebebi çocuğun doğal ortamında ve ona

en yakın mesafede olmalarıdır. Ebeveynlerin okullarda verilen çocuk odaklı programların başarısını dolaylı yoldan etkileyebileceğinden bahsedilmektedir. Ebeveynler ile birlikte bir “önleyici ortaklık” oluşturmanın pek çok avantajı bulunmaktadır (19-21). Ebeveynlerin okul tabanlı programların içeriğini evde uygulayarak, beden güvenliği kurallarını öğretebileceği ve çocuğu güçlendirebileceği belirtilmektedir. Ayrıca, çocuğun cinsel istismar riskini artıran tanıdık erkeklerin varlığı, cinsellik konusunda sınırlı ebeveyn iletişimi ve bakım verenlerle ilgili tarama eksikliği gibi birçok faktör ev ortamıyla ilişkilidir. Bu risk faktörleri konusunda eğitilen ebeveynlerin, bakım verenleri tarayarak, cinsellik ile ilgili çocukları ile iletişim kurarak, izleme ve denetlemeyi artırarak ev çevresinin güvenli hale gelmesini sağlayabileceği belirtilmektedir (19,22).

Araştırmalar çocuğu korumaya yönelik eğitimlere ebeveyn katılımının olumlu sonuçlarına vurgu yapmaktadır. Ebeveynler çocuk istismarı hakkında bilgilerini artırmak ve çocuklarını eğiterek koruma becerisi kazanmalarına destek vermek istediklerini belirtmektedir (23-26). Ancak önleme programlarının başarısında kilit öneme sahip olan ebeveynlerin eğitim programları ile ilgili atölye çalışmalarına, program çakışmaları ve zaman eksikliği nedeniyle katılımları sınırlı kalmaktadır (19,27). Ebeveynlerin atölye çalışmalarına katılımını artırmak için önerilerden biri de ebeveynlerin evde uygulayabilecekleri kitapların tasarlanmasıdır (28). Ebeveynlerin bu kitapların kolay ve kullanışlı olduğuna inanmaları ve düşük bir maliyete sahip olması da kullanımı artırmada önemli görülmektedir (24).

Ebeveynlerdeki cinsel istismar ile ilgili bilgi artışının aynı zamanda çocukları için daha güvenli ortamlar yaratma olasılığını artırdığı (19) ve bilgi eksikliği olan ebeveynlerin çocuk istismarı konusunu çocuklarıyla konuşmaktan kaçındığı belirtilmektedir (29). Nitel olarak yapılan bir araştırmada da, ebeveynlerin çoğunun (%83) cinsellik hakkında konuşmanın olumsuz yan etkileri (güven kaybı, korku) ile ilgili endişelerinin olduğu belirlenmiştir (30). Araştırmalar, ebeveynlerin cinsel istismar ile ilgili

mitlere bağlı kaldıklarını (20), cinsel istismar yaygınlığının (24), okul öncesi çocukların cinsel istismar riskinin (31) ve çocukların tanıdık kişi tarafından istismarının düşük olarak bilindiğini (26,32) göstermektedir. Türkiye’de ebeveynlere yönelik cinsel istismar ile ilgili verilen informal desteğin az olduğu belirtilmektedir (6). Türkiye’de gerçekleştirilen araştırmada da ebeveynlerin yarısından fazlası bir durumun cinsel istismar sayılabilmesi için çocuğa fiziksel temasın gerekli olduğunu ifade etmişlerdir (33).

Türkiye’de günümüzde cinsel istismarı önlemeye yönelik çeşitli kurum kuruluşlar tarafından çalışmalar yapılmaktadır. Çeçen-Eroğul ve arkadaşları (2013), tarafından ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerine yönelik cinsel istismarı önleme beceri eğitimi programı geliştirilmiş ve programın etkililiği değerlendirilmiştir (34). Hafif düzeyde mental geriliği olan çocuklarla gerçekleştirilen Stein ve Glenn hikaye haritası yöntemi kullanılan bir araştırmada, hikaye okumanın koruma bilgisini artırmada etkili olduğu belirlenmiştir (35). Okul öncesi 58 çocuk ve ebeveynleri ile hikaye kitabı (Kiko ve El) kullanılarak gerçekleştirilen bir araştırmada önleme eğitimi alan ebeveynler çocuklara özel bölge kavramını ve cinsel taciz durumunda ne yapmaları gerektiğini öğretebilmişlerdir (33). Eser ve Kılınç (2018)’in kadın konukevlerinde kalan çocukların beden güvenliği becerilerinin artırılması ile ilgili araştırmasında, programının kadın konukevlerinde kalan çocuklara cinsel istismardan kendini koruma becerileri kazandırmada etkili bir eğitim programı olduğu belirlenmiştir (36).

Ülkemizde Bakanlık bünyesinde; Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Sağlık Bakanlığı ve Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı konuya yönelik çalışmalar gerçekleştirmektedir. Ayrıca Çocuk İstismarını ve İhmalini Önleme Derneği (ISPCAN), Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) ve Çocuk Koruma Merkezleri Destekleme Derneği (ÇOKMED) gibi sivil toplum kuruluşları da çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Toplam nüfusunun yaklaşık üçte biri (%23.6) 14 yaşın altındaki çocuklardan oluşan (37) Türkiye için tüm kurum, kuruluşların cinsel istismarı önlemeye yönelik

çalışmalarında “etkili” önleme programlarının kullanılması gereklidir.

Çoğunluğu ABD’de geliştirilen ve Tablo 1’de verilen etkili önleme programlarının ortak hedefleri on maddeden oluşmaktadır (16).

1-Çocukların, kendi özel bölgesine ya da başkasının özel bölgesine bakma/dokunmaya yönelik uygun olan ya da uygun olmayan talepleri ayırt etmesine yardımcı olmalıdır.

2-Failleri tanımlamalıdır (örnekler, otorite figürleri, bebek bakıcıları, aile üyeleri ve tanımadıkları yabancıları içermelidir).

3-Çocukların doğru genital terminolojiyi kullanarak kendi bedenlerinin özel bölgesini belirlemelerine yardımcı olmalıdır.

4-Potansiyel istismar kurbanlarını tanımlamalıdır (örnekler, tüm ırklardan, yaşlardan, boyutlardan ve fiziksel yeteneklerden/sınırlamalardan hem erkek hem de kadınları içermelidir).

5-Çocuklara tacizden kaçınmak için kendilerini koruma becerilerini öğretmelidir (“hayır” deyin, uzaklaşmaya çalışın).

6-Kendi bedeninin sahibi olduğuna, kişisel mesafeye ve kendiyi gurur duymaya vurgu yapılmalıdır.

7-Güven, öz saygı, girişkenlik ve problem çözme becerileri dahil olmak üzere olumlu beceriler geliştirmelidir.

8-Çocukların iyi ve kötü sırları ayırt etmelerine yardımcı olmalı ve onlara dokunuşlar hakkında sır saklamamalarını öğretmelidir.

9-Çocuklara uygun olmayan dokunmaları güvenilir bir yetişkine (gizlilik yemini etseler bile) söylemelerini ve dokunma bitene kadar anlatmaya devam etmelerini teşvik etmelidir.

10-İstismarın asla çocuğun hatası olmadığını vurgulamalıdır

Okul personelinin (öğretmenler, danışmanlar) kullanabileceği ve bunu ebeveynlere önerebileceği “etkili önleme” programları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çocuklar İçin Okul ve Ebeveyn Temelli Olan Cinsel İstismarı Önleme Programları

Program/ Organizasyon Adı	Hedef Kitle	Materyaller	Süre	Ülke/ Erişim Adresi	Dili
Beden Güvenliği Eğitimi Programı (Body Safety Training Workbook)	Okulöncesi İlkokul (3-8 yaş)	Senaryo Resim Rol play Ödül verme sistemi Bireysel çalışma	10 ders	ABD www.sandywurtele.com	İngilizce İspanyolca Türkçe Çince
Çocuğa Saldırısı Önleme Projesi (Child Assault Prevention Project)	Okulöncesi İlkokul Ortaokul Adolesan Özel Gereksinimi olanlar	Rol play Grup tartışması	1 saat sınıfta atölye çalışması (ilköğretim) Ardışık 3 günde 40 ila 45 dakikalık program (genç)	ABD www.njcap.org	İngilizce İspanyolca Fransızca Japonca Rusça Slovakça
Tuzağa Düşürülen Çocuklar (Child Lures)	İlkokul Ortaokul	Rol play Videolar Ev ödevleri	7 Temel ders 10-11 Tuzaklarla ilgili dersler	ABD www.childlures.org	İngilizce İspanyolca(E)
Çocuk Güvenliği Önemlidir (Child Safety Matters)	İlkokul 6. sınıfa kadar	Senaryo Videolar İnteraktif aktiviteler Ebeveynler ve çocuklar için eve götürme çalışma sayfaları Ders planları ve müfredat Çocuklar için ödüller Ebeveynler ve okul personeli için tanıtım	Çocuk programı için iki ders; Gençlik programı için üç ders	ABD www.mbfpreventioneducation.org/	İngilizce İspanyolca Portekizce Kreole
Risk Azaltma: Çocuk İstismarını Önleme (Risk Reduction: Child Abuse Prevention)	İlkokul Ortaokul 10 Seans: 5-8 yaş 13 seans: 9-12 yaş	İnanç temelli müfredat Videolar Rol play Tartışma	10 oturum: 5-8 yaş 13 oturum: 9-12 yaş	ABD www.faitrustinstitute.org/	İngilizce İspanyolca(E) Korece (E)

Kırmızı Bayrak, Yeşil Bayrak © İnsanlar (Red Flag, Green Flag© People)	Okulöncesi İlkokul Özel Gereksinimi olanlar	Videolar Çalışma Kitabı Rol play Tartışma	2 Oturum (her biri 45 dakika) 2. sınıfa kadar 30 dakika	ABD https://www.raccfm.com/education/elementary	İngilizce İspanyol Fransızca
Güvenli Çocuk Programı (Safe Child Program)	Okulöncesi İlkokul (3. Sınıfa kadar)	Videolar Ders planları Oyun Rol play	Sınıf seviyesine göre 5-10 ders	ABD www.safechild.org	İngilizce İspanyolca Fransızca Kreole
Güvende Kal Programı (Stay Safe Program)	Okulöncesi İlkokul Ortaokul (6. Sınıfa kadar) Özel gereksinimi olanlar	Ders Afiş Rol oynama Hikayeler Oyunlar Tartışma	Sınıf seviyesine göre değişen otuz dakikadan oluşan 10-12 oturum	İrlanda http://www.staysafe.ie	İngilizce
İkinci Adım Çocuk Koruma Birimi (Second Step Child Protection Unit)	Okulöncesi İlkokul Ortaokul (5. Sınıfa kadar)	Ders bağlayıcı Sınıf düzeyine göre ev ödevi Tartışma Afiş Videolar Rol play Şarkılar	Sınıf düzeyine göre haftalık 6 ders	ABD www.secondstep.org	İngilizce İspanyolca
Üç Çeşit Dokunuş (Three Kinds of Touches)	Okulöncesi Özel gereksinimi olanlar	Sınıf sunumu Kitap Eve ödevi		ABD www.pcar.org	İngilizce İspanyolca Görme Engelli alfabesi (Braille)
Kime Söylersin? (Who Do You Tell?)	İlkokul Ortaokul (6. Sınıfa kadar)	Videolar Resimler Tartışma Rol play	2 Oturum (her biri 60 dakika)	Kanada www.calgarycasa.com	İngilizce
Sarı Dino (Yellow Dyno)	Okulöncesi	Ders müfredatı Video Şarkılar	12 ders (her biri 35 dakika)	ABD www.yellodyno.com	İngilizce İspanyolca

Not: Hem okul hem ebeveyn temelli olan program ve organizasyonlar tabloya alınmıştır. (E) Ebeveyn programlarının dilidir. Tablo yazar tarafından çevrilmiştir

Kaynak: Kenny, M. C, & Wurtele, S. K. (2010). Child sexual abuse prevention: Choosing, implementing, and evaluating a personal safety program for young children. In K. L Kaufman (Ed.), The prevention of sexual violence: A practitioner's sourcebook (pp. 303-317). Holyoke, MA: NEARI Press.

Yüksek kalitedeki önleme programları ile ilgili California Kanıt Temelli Çocuk Refah Biriminde (California Evidence-Based Clearinghouse for Child Welfare) üç programa yer verilmektedir. Bunlar; Beden Güvenliği Eğitimi (Body Safety Training Workbook), Çocuk Güvenlik Programı (Safe Child Program) ve Kime Söylersin? (Who Do You Tell?™)'dir. Etkili önleme programları içinde yer alan Beden Güvenliği Eğitim programının İngilizce, İspanyolca ve Çince'nin yanısıra Türkçe'si de bulunmaktadır (16).

Beden Güvenliği Eğitim Programı

Programın Amacı: Çocuğu korumada ve çocuk cinsel istismarını önlemede küçük çocuklara yönelik geliştirilen çocuk merkezli bir önleme programıdır. Bu program, küçük çocuklara beden güvenliği hakkındaki temel kuralları öğretir.

Programın Hedef Kütlesi: 3-7 yaş aralığındaki çocuklar.

Programın Orijinali: Program Wurtele tarafından 1986 yılında geliştirilmiş ve 2007 yılında yenilenmiştir. Programın eğitimci versiyonu (Teaching Young Children Personal Body Safety: The Body Safety Training Program) ve ebeveyn versiyonu (The Body Safety Training Workbook) bulunmaktadır. Programın eğitimci versiyonunun Türk kültürüne uyarlaması Tunç ve arkadaşları (2018) tarafından gerçekleştirilmiştir (38). Program kitabı "Kendi Bedenimin Patronuyum: Okul Öncesi Çocuklar İçin Beden Güvenliği Eğitimi" adıyla yayımlanmıştır. Yedi oturumdan oluşan kitapta 72 görsel bulunmaktadır. Tamamen yapılandırılmış olan programda eğitimcinin yapması ve söylemesi gereken mesajların tümü resimlerin arkasına yazılmıştır. Program 6-10 çocuktan oluşan gruplara eğitimci tarafından art arda yedi günde uygulanmaktadır (39).

Programının Hedefleri: Programın beş hedefi bulunmaktadır. 1)Potansiyel istismar durumlarını ya da istismarcı kimliğini tanıma (Recognize), 2) Cinsel talepleri "hayır" diyerek reddetme (Refuse), 3) İstismarcı kişiden uzaklaşma ve direnme (Resist), 4) Daha önce gerçekleşen ya da şu an devam eden istismarı güvendiği yetişkine bildirmeyi teşvik (Report), 5) Sır

olarak saklanan uygun olmayan dokunmaların çocuğun sorumluluğu olmadığını açıklama (Responsibility) (40).

Programın Öğretme-Öğrenme Süreci; 1) Program, öğrenim hedeflerine yönelik olarak ilgili yaş grubunun gelişim özelliklerine uygun tasarlanmıştır. 2)Programın her oturumu 25-30 dakika olacak şekilde yapılandırılmıştır. 3) Programın içeriğinde "Durum böyle olsaydı?" hikayeleri vardır. Her bir hikâyenin içeriğine uygun resim de bulunmaktadır. Resimler her iki cinsiyete ilişkin ve renkli olarak bilgisayar ortamında dizayn edilmiştir. Program resimler eşliğinde hikayelerle aktarılmakta ve çocuğa bilgi ve beceri kazandırmada davranışçı yaklaşımı desteklemektedir. 4) Programda çocuklara, kız yada erkek çocuklarının özel bölgesine kimin dokunacağı ya da bakacağı, kimin dokunamayacağı ile ilgili hikayeler bulunmaktadır. 5) Program özel bölgeye dokunma ile ilgili uygun olan ve uygun olmayan arasındaki farkı kavratma ve kendini koruma becerilerini içeren sözel içerikler (hayır deme) ve davranışsal tepkileri (uzaklaşma durumları, güvenilir kişilere anlatma) öğretmektedir. 6) Kendini koruma becerileri; model alma, davranış provaları, sosyal öğrenme ve geribildirim yöntemleri yoluyla pekiştirilmektedir. 7)Program ile çocukların kendi cinselliklerine yönelik (kendi özel bölgesine dokunabileceği ve kendi özel bölgesine dokunmaktan hoşlanabileceği) olumlu tutum geliştirmeleri desteklenmektedir (41,42).

Programın Uygulanması; 1)Programı ebeveynler ve çocuğa bakım verenler teke tek uygulayabilmektedirler. 2)Ebeveyn çocuğa program içeriğindeki hikâyeyi okuduktan sonra, çocuğa sorular sorar: "eğer durum böyle olsaydı (hikayedeki çocuğun adı ile) çocuk ne söyleyebilir?, Çocuk ne yapabilir?" bu sorularla çocuğa uygun olmayan bir dokunma talebinde ne yapması gerektiği öğretilir. 3) Eğitim süresince ebeveynler Beden Güvenliği Eğitim programının etkililiğini arttırmaya yönelik olarak çocukların çabalarını takdir etmekte, ne kadar iyi iş çıkardıklarını ifade etmekte ve bir soruyu cevaplarken zorlandıklarında onları ödüllendirmekte ve "süper, harika, aferin, bravo,

mükemmel, çok iyi, şahane, olağanüstü, çok iyi bir dinleyicisin” gibi sözlerle teşvik dilini kullanılmaktadır (41,42)

Program Kazanımlarını Değerlendirme; Beden Güvenliği Eğitim programının cinsel istismarı önlemeye etkisini değerlendirmede Durum Böyleyse Testi (DBT) kullanılmıştır. Bu test çocukların cinsel istismardan kendini koruma becerilerinin düzeyini belirlemek için kullanılmaktadır. DBT ölçüm aracı olarak sağlıklı bir gelişim gösteren 3-7 yaş grubu çocuklarla ilgili birçok çalışmada kullanılmıştır. Durum Böyleyse Testinin orijinalini (What If Situations Test -WIST III) Wurtele ve arkadaşları (1998) geliştirmiştir. Test 6 hikayeden oluşmakta olup hikâyelerden üçü çocukların genital bölgesine bakma ve dokunma ile ilgili uygun olan, diğer üç hikâye ise bakma ve dokunma ile ilgili uygun olmayan istekleri içermektedir. Çocuğun bu istekleri tanıma durumuna göre puanlama yapılmaktadır. Ayrıca programın etkililiğini değerlendirilirken kullanılan DBT ölçüm aracı okul öncesi çocukların kalem-kağıt kullanma becerileri olmadığı için hikaye anlatımı üzerinden değerlendirme formatının olması on dakika gibi kısa sürede tamamlanmasını sağlamaktadır (43). Türk kültürü için geçerlilik ve güvenilirlik çalışması sonucunda geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı olduğu belirlenmiştir (44)

Bu araştırmanın ilk amacı çocuğu korumada ve çocuk cinsel istismarını önlemede Beden Güvenliği Eğitim Programı ebeveyn versiyonunun Türk kültürüne ve Türk diline uygunluğunu gerçekleştirmek, ikinci amaç ise bu önleme/eğitim programının içeriğini yüksek kalitedeki önleme programlarının ortak hedefleri doğrultusunda incelemektir.

Araştırmanın Etiği

Bu araştırma, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yapılmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için Bursa Uludağ Üniversitesi Klinik Araştırmalar Etik Kurulu’ndan 21.07.2016 tarihinde 2016-13/14 karar no ile etik izin alınmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Araştırma Wurtele (2007) tarafından geliştirilen “The Body Safety Workbook” (Beden Güvenliği Eğitim Programı) ebeveyn versiyonunun Türk Kültürüne uyarlanması amacıyla tarama deseni ile eğitim programı uyarlama çalışması olarak gerçekleştirilmiştir.

Beden Güvenliği Eğitim Programı Ebeveyn Versiyonunun Türk Kültürüne Uyarlama Süreci:

Uyarlama sürecinin ilk aşamasında program kitabı her iki dili iyi bilen bir kişi tarafından İngilizce’den Türkçe’ye çevrilmiştir. Daha sonra Türkçesi oluşturulan eğitim programının her oturumunda yer alacak konular oluşturulmuştur. Programın içeriğinde yer alacak konular oturumlar şeklinde düzenlenmiştir. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı, Sosyal Pedagoji, Psikiyatri Hemşireliği, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, Psikoloji, Çocuk Gelişimi, Adli Tıp ve Okul Öncesi Öğretmenliği alanlarındaki on öğretim üyesinden (Profesör, Doçent ve Dr. Öğretim Uyesi) uzman görüşü alınmıştır. SPSS Programında uzman görüşlerinin Kendall W uyum katsayısına bakılmış ve sonuçların benzer olduğu belirlenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda eğitim programına son şekli verilmiştir. İlk beş oturumda “genel güvenlik” ve son beş oturumda “beden güvenliği” eğitimine ilişkin konular yer almıştır. Programın içeriğinde yer alan konulara uygun resimler (86 resim) bilgisayar ortamında çizilmiş ve görsel destekli bir eğitim yönteminin kullanımına uygun olarak tasarlanmıştır. Çocuk istismarını önlemeye ve çocuğu korumaya yönelik BGE programı ebeveyn versiyonunun Türkçe uyarlaması on oturumdan oluşmuştur (Tablo 2).

Tablo 2. Beden Güvenliği Eğitim Programı Ebeveyn Versiyonunun Oturumları

OTURUM	OTURUM BAŞLIĞI	OTURUM AMACI
1. Oturum	Bedenin Patronu Olma	Çocuklara eğitim programını tanıtmaya ve bedeni ile ilgili bilgileri öğretme.
2. Oturum	Evde ve Okulda Kazalardan Korunma	Zehir, yangın ve silahlardan korunmayı öğretme.
3. Oturum	Ev İçinde ve Ev Dışında Güvende Kalma	Çocuk evde tek başına kaldığında, alış-veriş merkezinde kaybolduğunda ve havuz ya da denizde kendini güvende tutabilme ile ilgili kuralları öğretme.
4. Oturum	Trafik ve Güvenlik	Emniyet kemeri ve yaya güvenliği ile ilgili kuralları öğretme.
5. Oturum	Tanımadığı Yabancı Kişiler ve Kendini Güvende Tutma	Çocuğun ebeveyn ile birarada olmadığı zamanlarda kendini nasıl güvende tutabileceği ile ilgili kuralları öğretme.
6. Oturum	Özel Bölge Kavramı	Bedeni güvende tutmaya yönelik dokunma kuralları ve özel bölge kavramını öğretme.
7. Oturum	Beden Güvenliği Kuralı	Beden güvenliği kuralını öğretme.
8. Oturum	Uygun Olmayan Durumlarda Söyleme, Yapma ve Anlatma Becerileri	Çocuğun bir istismar durumunda neler yapabileceğini öğretme.
9. Oturum	Uygun Olmayan Durumların Sır Tutulmaması ve Bildirilmesi	Uygun olmayan durumları nasıl bildireceğini öğretme.
10. Oturum	Beden Güvenliği Bilgi Beceri ve Tutum Alıştırmaları	Tüm becerileri tekrarlama.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde BGE programı ebeveyn versiyonu içeriği “etkili” önleme programlarının hedefleri doğrultusunda tartışılmıştır.

1-Program çocukların kendi özel bölgesine ya da başkasının özel bölgesine bakma/dokunmaya yönelik uygun olan ya da uygun olmayan talepleri ayırt etmesine yardımcı olmalıdır.

Beden güvenliği eğitim programında bu durum “uygun dokunma” ve “uygun olmayan dokunma”yı ayırd etme olarak ele alınmaktadır. İyi hissettiren dokunuşlar “iyi dokunuştur”, kötü hissettiren dokunuşlar “kötü dokunuştur” yaklaşımını küçük çocuklara öğretmenin kafa karıştırıcı olabileceği, çünkü bir çocuğun özel bölgesine dokunma çocuğu iyi hissettirse bile bu “iyi dokunuş” olmadığını kavratmanın zor olabileceği belirtilmektedir (16). Bu programda

küçük çocukların bilişsel gelişimine uygun olarak hikayeler bulunmaktadır. Bu hikayeler aracılığıyla çocuklara kurallar öğretilmektedir

“Tanımadığın yabancı kişinin arabasına binmeme kuralı: Asla tanımadığın bir yabancıya arabasına binme. Tanımadığın bir yabancı seni arabası ile gezdirmek isterse, söylemen gereken şey şu “Önce annemden/babamdan izin almam gerekli” demelisin ve sonra oradan uzaklaşıp olanları bize anlatmalısın. Orada kalıp, tanımadığın o yabancı ile konuşmaya devam etmemelisin”. Oturum-5

Beden güvenliği eğitim programında özel bölgeye dokunma kuralı olarak öğretilmektedir.

“Kimsenin benim özel bölgeme bakması ya da dokunması doğru değildir” Oturum-7

Bu kural çocukların uygun olan ve uygun olmayan

dokunmaları ayırd etmesi için kullanır. Programın eğitimci versiyonu ile ilgili araştırma sonuçlarına göre ise; ABD’de çocukların %75’i uygun olmayan dokunma taleplerini tanımış (41). Türkiye’de (38) deneysel tasarım ile gerçekleştirilen araştırmada da uygun olmayan dokunma ile ilgili kimlikleri tanıma oranı (tanıdık kişi % 97.5, bakıcı %92.5 ve parktaki yabancı %100) artmıştır. Küçük çocuklarla gerçekleştirilen (4-8 yaş) Talking About Taching (Dokunma Hakkında Konuşma) programında da çocuklarda güvenli ve güvensiz durumlar arasında farkı söyleme yeteneğinde artma saptanmıştır (2). “Kime Söyeyebilirim? (Who Do You Tell?)” programı da uygun olmayan dokunmaları tanımada etkili bulunmuştur (13)

2-Failleri tanımlamalıdır (örnekler, otorite figürleri, bebek bakıcıları, aile üyeleri ve tanımadıkları yabancıları içermelidir).

Araştırmalar ebeveynlerin çocukları ile cinsel istismarı konuştukları yönündedir. Fakat cinsel istismar failleri ile ilgili olarak daha çok tehlikeli bireyleri “yabancılar” (26,45) olarak tanımladıkları görülmektedir. Potansiyel failler arasında aile üyeleri, akrabalar, kardeşler ve güvenilir tanıdıklar olmasına rağmen nerdeyse hiçbir ebeveyn bu konuda konuşmamaktadır. Bundan dolayı programlarda çocuğun yakınında olan kişilerin de fail olabileceği ile ilgili konuşmak ve aralıklı olarak da bu durumlarla ilgili tekrarların yapılması gerektiği belirtilmektedir. Beden güvenliği eğitim programında hikayelerde somut karakterler (bakıcı, evin yakınındaki tanıdık kişi, kuzen, baba vb.) olarak yer almaktadır.

“Çocukların özel bölgesine bakmak ya da dokunmak isteyen kişiler tanımadığı yabancı kişiler olabilir. Ama bazen bunu yapmak isteyen çocuğun tanıdığı ve sevdiği kişiler de olabilir. Aileden biri, evin yakınında oturan tanıdık biri ya da bir bakıcı bunu yapmak isteyebilir” Oturum-7

3-Çocukların doğru genital terminolojiyi kullanarak kendi bedenlerinin özel bölgesini belirlemelerine yardımcı olmalıdır.

Genital terminolojiyi öğretmenin pek çok avantajı bulunmaktadır. Bedenin tüm organları gibi cinsel organların da anaotomik adlarını

öğretmek çocukların olumlu bir beden imajı geliştirmelerine yardımcı olurken ayıp, yasak ve günah yaklaşımı benlik saygısını düşürmektedir. Latin kadınlar ile yapılan çalışmada cinsellikle ilgili konuşmaların çocukları cinsel istismara açık hale getirebileceğini düşünmektedir (46). İspanyolca ve İngilizce konuşan çocukların genital terminoloji bilgilerinin karşılaştırıldığı araştırmada İspanyolca konuşan çocukların “meme” ve “penis” anatomik adlarını bilmedikleri belirlenmiştir. Önleme programına katıldıktan 3 ay sonra takip sürdürüldüğünde anatomik adları hatırlamadıkları ve ebeveynlerin de anatomik adları kullanma konusunda isteksiz oldukları gözlenmiştir (47). Kültüre özgü bu durum nedeniyle Beden Güvenliği Eğitimi Ebeveyn rehberinde anatomik adları öğrettikten sonra “özel bölge” tanımı tercih edilmektedir. Ayrıca takma isim kullanmak ise cinsel organlarının utanç verici olduğu fikrini oluşturabilir. Bu bilgi çocukların bedenlerini tanıması için cinsel gelişimleri hakkında soru sormasına da olanak vermektedir (48). Beden güvenliği eğitimi ebeveyn rehberi öğretmen ve ebeveynleri çocuklara cinsel organları için doğru adları öğretmeyi teşvik eder. Tartışma kolaylığı için ise daha sonra “özel bölge” olarak adlandırılır.

(resim üzerinde bölgeye işaret ederek) “kızların özel bölgesine meme ve vajina adı verilir. Erkeklerin penisi vardır (resimde göster) ve skrotumu vardır. Sen de söyleyebilirmisin bu adları. Tüm bunlara özel bölge diyeceğiz. Oturum-6

4-Potansiyel istismar kurbanlarını tanımlamalıdır (örnekler, tüm ırklardan, yaşlardan, boyutlardan ve fiziksel yeteneklerden/sınırlamalardan hem erkek hem de kadınları içermelidir.

Tüm çocuklar cinsel suçlular için potansiyel hedeflerdir. Bundan dolayı tüm çocuklar potansiyel istismar kurbanlarını tanımlayabilmelidir. İran’da gerçekleştirilen araştırmada kız çocuklarının uygun olmayan durumları tanımaları, uygun durumları tanıma puan skorlarından yüksek bulunmuştur (49). Program ebeveynlerden, doktorlardan ve hemşirelerden gelen uygun

dokunma taleplerinin yanında kadın bakıcı, okul çalışanı, evin yakınındaki tanıdık kişi, kuzen be baba kimliklerinin uygun olmayan dokunma talepleri ile ilgili hikayeleri içermektedir

“Eğer çocuğun özel bölgesi yaralanırsa ya da çocuk hastalanırsa iyileşmesi için doktorların, hemşirelerin ve anne-babaların çocuğun özel bölgesine bakması ya da dokunması gerekir”. Oturum-6

5-Çocuklara tacizden kaçınmak için kendilerini koruma becerilerini öğretmelidir (“hayır” deyin, uzaklaşmaya çalışın).

Küçük çocuklara somut kavramlar açık bir şekilde öğretildiğinde ve birden fazla oturumda öğrenmek için zaman verildiğinde kişisel güvenlik becerilerini öğrenebilmektedir. Beden güvenliği eğitim programının okul temelli eğitim programı ile ilgili gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda program ABD gibi gelişmiş ülkelerde olduğu kadar, gelişmekte olan ülke sınıfında yer alan Türkiye ve Çin’de de koruma becerisi kazandırmada etkili bulunmuştur (38,50,51). Programın ebeveyn rehberi ile İran’da anneler ve kız çocukları ile gerçekleştirilen araştırmada program “Hayır” deme becerisi kazandırmada etkili bulunmazken diğer becerileri kazandırmada etkili bulunmuştur (49). Hayır deme becerisi toplumların kültürleri ile ilgili olarak ortaya çıkabilmektedir.

“Eğer biri senin beden güvenliği kuralını bozmak isterse, o kişiye ne söyleyebilirsin? Yüksek sesle; ‘hayır’ diyebilirsin. Hadi ikimiz de hayır diyelim. Ya da ‘bırak beni’ diyebilirsin. Hadi ikimiz de bunu söyleyelim. Ya da ‘hayır beden güvenliği kuralımı bozuyorsun’ diyebilirsin ikimiz de bunu söyleyelim”. Oturum-8

6-Kendi bedeninin sahibi olduğuna, kişisel mesafeye ve kendiyile gurur duymaya vurgu yapılmalıdır.

Kendi bedeninin sahibi olduğuna, kişisel mesafeye ve kendiyile gurur duymaya vurgu yapılmalıdır. Programlar, çocukların temas gerektiren fiziksel sevgi davranışlarını (yanaktan öpme, kucaklama) kabul etmede kendilerinin karar vermesine olanak

tanınmalıdır. Böylece çocuk özgüven kazanır. Beden güvenliği programında kendi bedeni ile ilgili kararları verme “kendi bedeninin patronu olma” kavramı ile açıklanmaktadır. Patron somut bir kavramdır. Programın başlangıç oturumu bu kavramı tanıtmakla başlamaktadır.

“İlk önce patron” konusunu konuşacağız. Patron sorumlu olan kişidir ya da kuralları koyan kişidir”. Oturum-1

7-Güven, öz saygı, girişkenlik ve problem çözme becerileri dahil olmak üzere olumlu beceriler geliştirmelidir.

Güven, öz saygı, girişkenlik ve problem çözme becerileri dahil olmak üzere olumlu beceriler geliştirmelidir. Çocukların yetişkinlere “hayır” diyebilmeleri için mesajları ebeveynler vermelidir. Ebeveynler çocuklarına büyüklere saygının önemini vurgulasa da, çocuğun beden güvenliğinin daha önemli olduğunu öğretmelidir. Fakat büyüklere saygı bağlamında bazı kültürlerde (Latin, Çin, İran) aile üyelerinin “hayır” demeyi öğretmede çekincelerinin varlığından bahsedilmektedir (16). Bu durumun Türk kültürü için de geçerli olduğu söylenebilir. Ülkemizde ebeveynlerle gerçekleştirilen bir araştırmada aile üyelerinden biri koruma eğitimi vermeye istekli olmuş fakat diğer aile üyesi eğitimi vermeye gönüllü ebeveyni engellemiş ve araştırmaya katılmasına itiraz etmiştir (33). İranlı ebeveynlerin (ağırlıklı olarak annelerin) çocuklarını cinsellik yönüyle “aseksüel” ya da “masum” olarak tanımladıkları ve okullarda önleme eğitimi için direnç oluşturdukları belirtilmektedir (49). Latin kültüründe ebeveynlerin cinsel istismarı utanç verici bir durum olarak değerlendirdikleri için koruma eğitimini engelledikleri belirtilmektedir (46). Afrika kökenli Amerikalı ailelerin geniş aile olduğu ve büyükanne ve büyükbabaların çocuk bakımını üstlendiği belirtilmektedir. Türkiye gibi geniş ailelerin olduğu kültürlerde büyükanne ve büyükbabaları da bu programlara dahil etmek hem kültüre sadık kalmayı hem de programın hedeflerini desteklemeyi kolaylaştıracağı belirtilmektedir.

“Sen banyoda yıkanırken ben ya da baban

yıkanmana yardım ediyorsak, ya da tuvaletten sonra temizlenmene yardım ediyorsak özel bölgenedokunabiliriz. Ama eğer yardıma ihtiyacın yoksa”teşekkür ederim, kendim yapabilirim” deme hakkın var”. Oturum -6

Küçük çocuklar kazalara karşı yatkınlıkta da bir risk grubudur. Bundan dolayı eğitim programında fiziksel (evde ve okulda kazalardan korunma) ve sosyal (ev içinde ve ev dışında güvende kalma) korunmayı içeren genel güvenlik konularının da öğretilmesi önemlidir. Beden Güvenliği Eğitimi Ebeveyn programında ilk beş oturumunda “genel güvenlik” ve son beş oturumunda “beden güvenliği” eğitimine ilişkin konular yer almıştır. Beden güvenliği eğitim rehberi genel güvenlik becerisi kazandırma bölümü kullanılarak 78 okul öncesi çocukla gerçekleştirilen bir araştırmada program öğrencilerin zehirlenme, yabancılarla iletişim ve boğulmalar konusunda bilgilendirilmesinde etkili bulunmuştur (52).

8-Çocukların iyi ve kötü sırları ayırt etmelerine yardımcı olmalı ve onlara dokunuşlar hakkında sır saklamamalarını öğretmelidir.

Cinsellikle ilgili bilgisi olanebeveynlerin çocukları ile rahat iletişim kurdukları belirtilmektedir (47). Ebeveynlerin çocukları ile gerçekleştirdikleri önleme eğitimi, aralarındaki iletişimin artmasını sağlayarak istismarın gizli tutulması olasılığını azaltabilmektedir. Ebeveynler ev ortamını daha güvenli hale getirmek için “sır” konusunu konuşabilmelidir. Ebeveynlerin aile üyesi ya da arkadaş ziyaretlerinden sonra çocuğun duygu ve davranışlarında değişikliğe karşı farkındalık kazanması önemli görülmektedir (10).

“Hatırlayalım: Eğer biri seni tehdit ederse, korkutmaya çalışırsa bir yetişkine anlatmalısın ve ondan yardım istemelisin. Eğer biri senden onun özel bölgesine dokunmanı isterse, bunu sır olarak saklamamalısın”. Oturum-10

9-Çocuklara uygun olmayan dokunmaları güvenilir bir yetişkine (gizlilik yemini etseler bile) söylemelerini ve dokunma bitene kadar anlatmaya devam etmelerini teşvik etmelidir.

Sır konusu istismarı tekrarlanan bir durumdur.

Çocuklara sır konusunda ev ya da okulda verilen “sır paylaşılmaz” mesajı uygun olmayan dokunma bildirimleri için ket vurmakta ve failer de bu durumu kullanmaktadır. Faillerin, gözdağı verip çocukları korukutması istismarın gizli kalmasına neden olmaktadır (14,18). Bundan dolayı özel bölgeye dokunma ile ilgili sır saklamamak gerektiği belirtilmektedir. Eğitimci programı ile gerçekleştirilen araştırmada sır saklamanın doğru olmadığı bilgisini kazandırmada etkili olduğu (%80) belirlenmiştir (38).

“Evet, biri beden güvenliği kuralını bozarsa, bu durumu bir yetişkine anlatmak önemlidir. Ama biliyorsunuz, bazan yetişkinler çocukları dinlemezler ya da anlattıklarına inanmazlar. Eğer anlattığın ilk kişi sana inanmazsa, başka birine daha anlatmalısın.” Oturum-9

10-İstismarın asla çocuğun hatası olmadığını vurgulamalıdır.

Önleme programlarında yer alan istismarın çocuğun hatası olmadığı yönündeki vurgunun çocuğun kendini suçlu hissetmesini azalttığı belirtilmektedir (53). Çocuğun uygun olmayan dokunmaları hatası olarak görmediği durum istismardaki yasal bildirimleri artırmakta ve aynı zamanda failin ceza almasına yol açmaktadır. Eğitimci programı ile gerçekleştirilen araştırmada çocuğun hatası olmadığını %85’i doğru bilmiştir. (38).

“Pınar, Ahmet’in özel bölgesine dokunduğu için kötü bir çocuk mu oldu? Pınarın Hatası mı? (“Hayır!” cevaplarını takdir edin. Beden güvenliği kuralının bozulması için biri çocuğu kandırırsa, bu asla çocuğun hatası değildir)”. Oturum-10

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çocukların kendilerini koruma becerilerine sahip olmaları cinsel istismardan kendilerini koruması için bir önleme stratejisidir. Ebeveynler çocuklarını koruma konusunda etkili öğretmenler olabilmelidir. Bunun için çocuklara etkili önleme eğitim programları sağlanmalıdır. BGE Ebeveyn Programı on oturumdan oluşmuş ve Türk kültürüne uygun olarak geliştirilmiştir.

Türkiye’de okulöncesi kuruma giden çocuk sayısı sınırlıdır. Bundan dolayı ebeveynlerin eğitim uygulamalarını etkileyen değişkenler ile ilgili çalışmaların gerçekleştirilmesi önerilebilir. Uzman görüşleri doğrultusunda içeriği hazırlanan bu eğitim programı geçerli ve güvenilir ölçüm aracı ile hem ebeveyn hem de çocukta deneysel araştırma deseni ile araştırılarak geliştirilmelidir. Engelli çocukların (görme engelli ve işitme engelli) ve zihinsel geriliği olan çocukların cinsel istismara uğrama olasılıkları engeli olmayan çocuklara oranla daha yüksek olduğu belirtilmektedir. Beden güvenliği eğitim programı zihinsel engelli gençlerde (54) ve otizm spektrum bozukluğu olan bir çocukta (55). kullanılmış ve etkili bulunmuştur. Bu nedenle program Türkiye’de engelli grup ile de çalışılabilir.

Bu Araştırma;

1- 2-5 Eylül 2018 Tarihlerinde Dublin/İrlanda’da gerçekleştirilen ISPCAN “XXII International Congress on Child Abuse and Neglect” Kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

2-Bursa Uludağ Üniversitesi BAP tarafından Hızlı Destek Projesi olarak desteklenmiştir (HDP SYO-2016/47)

KAYNAKLAR

- 1.USDepartmentofHealth&HumanServices,AdministrationforChildrenand-FamiliesChildren’sBureau. (2018). *Child Maltreatment 2016*. Retrieved from <https://www.acf.hhs.gov/cb/resource/child-maltreatment-2016>.
- 2.Martyniuk H, Dworkin E. (2011). *Child sexual abuse prevention: Programs for children*. Enola, PA: National Sexual Violence Resource Center. Retrieved from: http://www.nsvrc.org/sites/default/files/Publications_NSVRC_Guide_Child-Sexual-Abuse-Prevention-programs-for-children.pdf.
- 3.Wurtele SK, Miller-Perrin C. (2017). *What works to prevent the sexual exploitation of children and youth*. In L. Dixon, D. F. Perkins, C. Hamilton-Giachritsis, & L. A. Craig (Eds.), *The Wiley handbook of what works in child protection: An evidenced-based approach to assessment and intervention in child protection* (pp. 176–197). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.
- 4.Pereda N, Guilera G, Fornis M, Gómez-Benito, J. (2009). *The prevalence of child sexual abuse in community and*

- student samples: A meta-analysis*. *Clinical Psychology Review*, 29, 328-338. doi: 10.1016/j.cpr.2009.02.007.
- 5.Stoltenborgh, M., van IJendoorn, M. H., Euser, E. M., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2011). *A Global Perspective on Child Sexual Abuse: Meta-Analysis of Prevalence around theWorld*. *Child Maltreatment*, 16, 79-101. <http://dx.doi.org/10.1177/1077559511403920>
- 6.Dubowitz H, Hein H, Tummala P. (2018). *World perspectives on child abuse and neglect 2018 (13th ed.)*. Aurora, Colorado 80014 USA: International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect.
- 7.UNICEF (2010) T.C. Başbakanlık Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu- Türkiye de Çocuk İstismarı ve Aile İçi Şiddet Araştırması. <http://panel.unicef.org/tr/vera/app/var/files/c/o/cocuk-istismari-raporu-tr.pdf>
- 8.Türkiye’de Çocuk İstismarı Raporu-2 ASUMA & IMDAT 2018. imdat.org/wp-content/uploads/2018/05/RAPOR-ÇOCUK-İSTİSMARI-tam.pdf
- 9.Aslan A. (2016). *The Changes in Safer Internet Use of Children in Turkey between the years of 2010-2015 and Impacts of Related Implementations*. Unpublished doctoral dissertation. Atatürk University Institute of Educational Sciences, Erzurum (www.eukidsonline.metu.edu.tr/file/EUKO_Turkey2015_SummaryReport.pdf)
- 10.Caldwell BA. *Child Abuse and Neglect*. In: *Pediatric Nursing: Caring for Children and Their Families*. Ed. NL. Potts. And BL. Mandelco. USA, Delmar, Chapter 36. Third Edition, 2012: 1379-1412
- 11.Plummer CA. (1999). *The history of child sexual abuse prevention: A practitioner’s perspective*. *Journal of Child Sexual Abuse*, 7(4), 77-95. doi:10.1300/J070v07n04_06
- 12.Kenny MC, Capri V, Thakkar-Kolar RR, Ryan,EE, Runyon MK. (2008) *Child sexual abuse: From prevention to self protection*. *Child Sexual Abuse Review*.17: 36-54. doi:10.1002/car.1012
- 13.Tutty LM, Aubry D, Vasquez L. (2019). *The “Who Do You Tell?”™ child sexual abuse education program: Eight years of monitoring*. *Journal of Child Sexual Abuse*. 29 (1), 2-21. doi:10.1080/10538712.2019.1663969
- 14.Wurtele SK. (2009). *Preventing Sexual Abuse of Children in theTwenty-Firs Century: Preparing for Challenges and Opportunities*. *Journal of Child SexualAbuse*. 18:1-18
- 15.Topping KJ, Barron IG. (2009). *School-Based Child Sexual Abuse Prevention Programs: A Review Of Effectiveness*. *Review of Educational Research*, 79:431–463. doi:10.3102/0034654308325582
- 16.Wurtele SK, Kenny M.C. (2019). *Talking to Young Children About Sexual Abuse Prevention*. In book: *Working*

with Trauma-Exposed Children and Adolescents, Evidence Based and Age Appropriate Practices. J. Pazzulo & C. Bennel. pp.69-93. DOI: 10.4324/9780429423017-4. Taylor & Francis New York NY 10017

17.Davis MK, Gidycz CA.(2000). Child Sexual Abuse Prevention Programs: A Meta-Analysis. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. 29: 257-265. doi:10.1207/S15374424jccp2902_11

18.Sarno JA, Wurtele SK. (1997). Effects of a personal safety program on preschoolers' knowledge, skills and perceptions of child sexual abuse. *Child Maltreatment* 2:35-45. DOI:10.1177/1077559597002001004

19.Wurtele SK, Kenny MC. (2010). Partnering with parents to prevent childhood sexual abuse. *Child Abuse Review* . 19:130-152. DOI: 10.1002/car.1112

20.Kenny MC, Wurtele SK. (2012). Preventing Childhood Sexual Abuse: An Ecological Approach. *Journal of Child Sexual Abuse*, 21:361-367

21.Jin Y, Chen J, Yu B. (2019). Parental practice of sexual abuse prevention education in China: Does it have an influence on child's outcome? *Children and Youth Services Review* 96: 64–69.

22.Mendelson T, Letourneau EJ. (2015). Parent-focused prevention of child sexual abuse. *Prevention Science*, 16(6), 844-852. doi:10.1007/s11121-015-0553-z

23-Wurtele SK, Kvaternick M, Franklin C F. (1992). Sexual abuse prevention for preschoolers: A survey of parents' behaviors, attitudes, and beliefs. *Journal of Child Sexual Abuse*, 1(1), 113-128.

24.Elrod JM, Rubin RH. (1993). Parental involvement in sexual abuse prevention education. *Child Abuse & Neglect*. 17:527-38.

25.Tutty LM. (1993). Parent's perceptions of their child's knowledge of sexual abuse prevention concepts. *Journal of Child Sexual Abuse* 2: 83-103

26.Chen J Q, Chen DG. (2005). Awareness of child sexual abuse prevention education among parents of Grade 3 elementary school pupils in Fuxin City, China.*Health Education Research*, 20(5), 540–547.

27.Babatsikos G. (2010). Parents' knowledge, attitudes and practices about preventing child sexual abuse: a literature review. *Child Abuse Review*,19(2), 107-129. 10.1002/car.1102

28.Taylor TK, Biglan A. (1998). Behavioral family interventions for improving child-rearing: A review of the literature for clinicians and policy makers. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 41-60.

29.Gesser-Edelsburg A, Fridman T, Lev-Wiesel R. (2017).

Edutainment as a Strategy for Parental Discussion With Israeli Children: The Potential of a Children's Play in Preventing Sexual Abuse. Journal of Child Sexual Abuse, 26(5), 553-572, doi: 10.1080/10538712.2017.1319003.

30.Rudolph J, Zimmer-Gembeck MJ. (2018)Parents as protectors: A qualitative study of parents' views on child sexual abuse prevention. *Child Abuse Negl.* 85(1):28–38.

31.Tang CS, Yan EC. (2004). Intention to participate in child sexual abuse prevention programs: A study of Chinese adults in Hong Kong. *Child Abuse & Neglect*, 28, 1187–1197.

32.Chen J, Dunne M, Han P. (2007). Prevention of child sexual abuse in China: knowledge, attitudes, and communication practices of parents of elementary school children. *Child Abuse & Neglect*, 31(7), 747–755.

33.Cırık VA, Efe E, Velipaşaoğlu S. (2019). Educating children through their parents to prevent child sexual abuse in Turkey. *Perspect Psychiatr Care*. 1–10.

34.Cecen-Erogul A, KafHasirci, O. (2013). The effectiveness of psycho-educational school-based child sexual abuse prevention training program on Turkish elementary students. *Educational Sciences Theory & Practice*, 13(2), 725–729.

35.Kucuk S, Platin N, Erdem E. (2017). Increasing awareness of protection from sexual abuse in children with mild intellectual disabilities: An education study *Applied Nursing Research*, 38, 153-158, 10.1016/j.apnr.2017.10.016

36.Eser D, Kılınç FE. Kadın Konukevlerinde Kalan Çocukların Beden Güvenliği Eğitimi ile Kendini Koruma Becerilerinin Artırılması. III. Uluslararası Çocuk Koruma Kongresi. Sözel Bildiri. 30 Eylül - 3 Ekim 2018 Ünye Ordu. <https://docplayer.biz.tr/118270109-Iii-uluslararası-cocuk-koruma-kongresi-30-eylül-3-ekim-2018-unye-ordu.html>

37.Türkiye İstatistik Kurumu TÜİK (2018). Adrese Dayalı Nüfus Sayımı Sonuçları. <http://www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27587>

38.Tunc GC, Gorak G, Ozyazicioglu N, Ak B, Isil O, Vural P. (2018a) Preventing Child Sexual Abuse: Body Safety Training for Young Children in Turkey. *Journal of Child Sexual Abuse*, 27(4):347-364. DOI:10.1080/10538712.2018.1477001

39.Tunç GÇ. Kendi Bedenimin Patrimiyum: Okul Öncesi Çocuklar İçin Beden Güvenliği Eğitim Programı. B.D. Bursa Detay Copy Matbaa & Yayıncılık Bursa, 2016. ISBN:978-605-64274-8-0

40.Wurtele SK. (2008). Behavioral approaches to educating young children and their parents about child sexual abuse prevention. *The Journal of Behavior analysis of Offender and Victim Treatment and Prevention*, 1, 52-64.

41.Wurtele SK.(2007). Teaching Young Children Personal

Body Safety: The Body Safety Training Program. University of Colorado at Colorado Springs. Department of Psychology.

42. Tunç GÇ. *Kendi Bedenimin Patronuyum: Çocuklar İçin Beden Güvenliği Eğitimi Ebeveyn Rehberi. Nobel Tıp Kitabevleri , Ankara, 2018. ISBN:978-605-9215-75-6*

43. Wurtele SK, Hughes J, Owens J.(1998). *An Examination of the Reliability of the “What If” Situations Test: A Brief Report. Journal of Sexual Abuse. (1998) son revize: 2008, 7(1):41-52.*

44. Tunc GC, Gorak G, Ozyazicioglu N, Ak B, Isil O, Vural P.(2018b). *Determining the appropriateness of the “What If” Situations Test (WIST) with Turkish Pre-Schoolers. Journal of Child Sexual Abuse. 27(3):292-304. DOI:10.1080/10538712.2018.1425947*

45. Wurtele SK, Moreno T, Kenny MC. (2008). *Evaluation of a sexual abuse prevention workshop for parents of young children. Journal of Child & Adolescent Trauma, 1(4), 331-340. doi:10.1080/19361520802505768*

46. Fontes I. (2007). *Sin vergüenza : Addressing shame with Latino victims of child sexual abuse and their families. Journal of Child Sexual Abuse, 16, 61-83.*

47. Kenny MC, Wurtele SK, Alonso L. (2012). *Evaluation of a personal safety program with Latino preschoolers. Journal of Child Sexual Abuse, 21(4), 368-385*

48. Kenny MC, Wurtele SK. (2010). *Children ‘s Abilities to recognize a “good” person as a Potential Perperator of Childhood Sexual Abuse. Child Abuse & Neglect, 4:400-495.*

49. Khoori E, Gholamfarkhani S, Tatari M, Wurtele SK.

(2020). *Parents as Teachers: Mothers’ Roles in Sexual Abuse Prevention Education in Gorgan, Iran. Child Abuse & Neglect, November 2020, Volume 109, https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104695*

50. Zhang W, Chen J, Feng Y, Li J, Liu C, Zhao X. (2014). *Evaluation of a sexual abuse prevention education for Chinese preschoolers. Research on Social Work Practice, 24, 428–36. doi:10.1177/10497315135104*

51. Russell D, Higgins D, Posso A. (2020). *Preventing child sexual abuse: a systematic review of interventions and their efficacy in developing countries. Child Abuse Negl. 102(2020)104395.*

52. Sezer A, Kolaç N, Kocabaş, S, Yaşar S, Gürsoy T. (2020). *Ana sınıfı öğrencilerine uygulanan beden güvenliği eğitim programının etkinliği . Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 14 (3) , 414-419 . DOI: 10.21763/tjfmpe.654347*

53. Finkelhor D. (2007). *Prevention of sexual abuse through educational programs directed toward children. Pediatrics, 120(3), 640-645*

54. Lee YK, Tang CS. (1998). *Evaluation of sexual abuse prevention program for female Chinese adolescents with mild mental retardation. American Injournal on Mental Retardation,, 102 (2), 105-116.*

55. Kenny MC, Bennett K, Dougery J, Steele F. (2013). *Teaching general safety and body safety training skills to a Latino preschool male with Autism. Journal of Child and Family Studies, 22(8), 1092-1102*